

Graudkopības nozares apskats par 2025. gadu

Novērtējot graudkopības nozares 2025. gada sezonu, lauksaimniekiem arī šis gads raksturīgs ar saviem izaicinājumiem – ģeopolitiskās situācijas nestabilitāti, neprognozējamo tirgus situāciju un klimatisko apstākļu ziņā nepieredzētām lietusgāzēm veģetācijas un ražas novākšanas periodā, pārmitro augsni rudens sējas laikā, kas aizkavēja savlaicīgu sējas darbu uzsākšanu, samazinot augu attīstības intensitāti.

2024. gada rudens bija raksturīgs ar ļoti labiem laika apstākļiem ziemāju sējas laikā, optimālais augsnes mitrums un temperatūras režīms rudenī ļāva ziemājiem izveidot spēcīgu sakņu sistēmu, graudaugiem ļoti labi sacerot un rapsim izveidot spēcīgus augus. Ziema bija silta, ar nelieliem aukstuma periodiem, un augi ļoti labi pārziemoja visā Latvijas teritorijā.

Ziemāju veģetācija atsākās ievērojami agrāk kā citus gadus, tomēr turpmāk bija pakļauta gan siltuma, gan aukstuma periodiem. Ziemāju graudaugi, kuri nebija sacerojuši, pavasarī vēsā un mitrā laikā labi saceroja. Maija sākumā gaisa temperatūra pazeminājās un visā Latvijas teritorijā bija novērojamas salnas, minimālā gaisa temperatūra $-4,8\text{ }^{\circ}\text{C}$ tika novērota 9. maijā Daugavpilī. Salnas ietekmēja ziemāju attīstību, vietām apsala graudaugiem lapas un rapsim ziedi. Kurzemē un Zemgalē rapsim cieta centrālās ziedkopas pirmie ziedi. Savukārt Latgalē un Vidzemē veģetācija bija vēlāka, līdz ar to ziemas rapša sējumos ziedpumpuri vēl nebija attīstījušies, bet cieta stublājs, kas deformējās un parādījās plaisas. Aukstā laika ietekmē rapša ziediem apputeksnēšanās bija ierobežota.

Maija otrajā dekādē valsts teritorijā vidējā gaisa temperatūra bija $2,6\text{ }^{\circ}\text{C}$ zem dekādes normas, savukārt nokrišņu daudzums 159% virs dekādes normas. Visvairāk nokrišņu bija Madonā. Pārmitros laukos graudaugu sējumi dzeltēja. Siltā un mitrā laika ietekmē graudaugos attīstās kviešu lapu pelēkplankumainība, dzeltenplankumainība un sabiezinātos sējumos – graudzāļu miltrasa, savukārt rapsi apdraudēja baltā puve. Tāpēc lauksaimniekiem bija vairāk jāpievērš uzmanība fungicīdu lietošanai. Slimību izplatība bija atkarīga arī no šķirņu uzņēmības.

Latvijas centrālā daļā, Vidzemē un Latgalē nokrišņu rezultātā lauki bija pārmitri, līdz ar to nebija iespējams savlaicīgi veikt nepieciešamos

sējumu kopšanas darbus un kaitīgo organismu ierobežošanas pasākumus, kas turpmāk ietekmēja arī ražas potenciālu.

Vasarāju graudaugiem Vidzemes un Latgales reģionos ekstremāli liels mitrums radīja gaisa trūkumu augu saknēm, rezultātā augi dzeltēja, nenotika optimāla auga barības vielu uzņemšana un kritās iespējamais ražas potenciāls. Pārmitrie lauki liedza veikt augu kopšanas darbus, līdz ar to nezāles nevarēja savlaicīgi ierobežot, tās konkurēja pēc augu barības vielām ar kultūraugiem un attīstījās augu slimības – kviešos galvenokārt lapu pelēkplankumainība un dzeltenplankumainība, bet miežos – tīklplankumainība. Latvijas austrumu daļā pēc nokrišņiem ūdens krājās uz laukiem un zemākās lauka daļas applūda. Zemgalē un Kurzemē, salīdzinot ar pārējiem reģioniem, bija optimāli mitruma apstākļi un vasarājus varēja agrāk iesēt, tie labi attīstījās, varēja labi izmantot augu barības vielas. Biežie nokrišņi veicināja graudaugos miltrasas attīstību. Pārmērīgā mitruma ietekmē augiem trūka gaisa, samazinājās augu barības vielu izmantošanās, graudi nespēja pilnvērtīgi attīstīties, samazinājās tilpummasa un graudu kvalitāte.

Vasaras rapsis pārmitros laukos izstīdzēja un mitrums traucēja veikt kaitēkļu ierobežošanas pasākumus.

Lauka pupu un zirņu attīstība bija ļoti atšķirīga, ja Zemgalē un Kurzemē laikus iesētās lauka pupas jau bija sasniegušas ziedēšanas stadiju, tad Vidzemē un Latgalē vēl sēto augu attīstību būtiski ietekmēja pārmērīgais mitrums augsnē. Mitrais un lietainais laiks saveldrēja zirņu laukus, apgrūtinot novākšanu un samazinot zirņu kvalitāti. Lauka pupām mitrā laika ietekmē pagarinājās veģetācijas periods, sējumos vairāk izplatījās augu slimības, un pārmērīgā mitruma ietekmē augiem trūka gaisa, veidojās sīkākas sēklas, kā rezultātā samazinājās sēklu iegūtā raža un kvalitāte.

Griķu audzēšanai šis gads bija ļoti nelabvēlīgs – pārmitro augšanas apstākļu un gaisa trūkuma dēļ augi dzeltēja, attīstījās lēni, izretojās, un tukšajās lauka daļās izplatījās nezāles. Aizkavējās augu attīstība un novākšanas laiks, kā rezultātā daudzviet griķu sējumi netika novākti. Pārlietu lielā mitruma dēļ daudzviet laukus nevarēja apsēt un lauksaimnieki tos atstāja papuvē.

Lauksaimniekiem patlaban, kad ir tik neprognozējama ražošanas situācija, nepieciešams vairāk parūpēties par savu augsni, lai tā nākotnē

varētu parūpēties par mums. Nepieciešams sakārtot meliorācijas sistēmu, novērtēt augsnes agroķīmiskās īpašības un veikt skābo augšņu precīzu kalķošanu, paaugstināt augsnes organiskās vielas sastāvu, uzlabojot mikrobioloģisko aktivitāti, sabalansēt augu mēslošanu, ieviest saimniecības specializācijai atbilstošu augu maiņu, kas paaugstinātu kultūraugu ražas līmeni, samazinātu ražošanas izmaksas un paaugstinātu ekonomisko efektivitāti saimniecībā.

Andris SKUDRA,

LLKC Lauksaimniecības daļas augkopības eksperts